

Гаркуша Юрій Сергійович,
ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МОБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення в Україні 24 лютого 2022 р. воєнного стану обумовило необхідність регулювання питань мобілізації військовозобов'язаних осіб та резервістів.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють суспільні відносини у сфері мобілізації в умовах воєнного стану, є Закони України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 р. [1] та «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. [2].

Основи кримінально-правової політики України у сфері мобілізації в умовах воєнного стану закріплені ст.ст. 81-1, 336-336-2 КК України [3].

Зокрема, ст. 81-1 КК України передбачає можливість умовно-дострокового звільнення від відбування покарання для проходження військової служби; ст. 336 КК України встановлює відповідальність за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період; ст. 336-1 КК України – за ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації; ст. 336-2 – за ухилення від прийняття на військову службу за контрактом.

Аналіз внесених змін та доповнень до КК України у сфері мобілізації в умовах воєнного стану свідчить про необхідність законодавчої реакції на зміни суспільних відносин у зазначеній сфері, які виникли у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну.

Так, ст. 81-1 КК України встановлений новий вид звільнення від відбування покарання, який може застосовуватись до засуджених до обмеження волі або позбавлення волі на певний строк під час проведення мобілізації та/або дії воєнного стану.

Частина 1 ст. 81-1 КК України містить перелік осіб, до яких не може застосовуватись цей вид звільнення від відбування покарання. Єдиним критерієм неможливості зазначеного звільнення виступає вчинення особою певного виду злочину. Так, не можуть бути звільнені за ст. 81-1 КК України засуджені за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєданого із зґвалтуванням або сексуальним

насильством, тобто за злочини, передбачені пп. 1, 4, 10 ч. 2 ст. 115 КК України.

Зазначений перелік кваліфікованих видів умисного вбивства, вчинення яких унеможливило звільнення засудженого за ст. 81-1 КК України, вбачається неповним, оскільки ч. 2 ст. 115 КК України містить чотирнадцять пунктів з переліком обставин, що обтяжують умисне вбивство, які мають приблизно однаковий ступінь суспільної небезпечності.

Обрання лише окремих з них для врахування у ч. 1 ст. 81-1 КК України, на наш погляд, суперечить формальній логіці.

Достатньо важко визначити принципову різницю ступеня суспільної небезпечності умисного вбивства двох або більше осіб та умисного вбивства особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю, та умисного вбивства заручника або викраденої людини чи вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб, чи з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Пропонуємо у винятках, передбачених ч. 1 ст. 81-1 КК України, встановити, що умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби не застосовується до осіб, засуджених за вчинення умисного вбивства за обтяжуючих обставин.

Аналіз диспозицій ст.ст. 336-336-2 КК України свідчить про їх бланкетний характер, тобто для встановлення ознак складів передбачених ними кримінальних правопорушень необхідно звертатись до інших нормативно-правових актів.

Прикладом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 336 КК України, є наступний.

ОСОБА_4 перебувала на військовому обліку з 30 липня 2015 р. як військовозобов'язаний. У зв'язку з прийняттям Указу Президента України № 69/2022 від 24 лютого 2022 року «Про загальну мобілізацію», військовозобов'язаний ОСОБА_4, будучи обмежено придатним до військової служби та належним чином 24.05.2023 р. повідомленим про наслідки ухилення від призову на військову службу під час мобілізації отримав повістку з'явитися 30.05.2023 р. за адресою АДРЕСА_2 для відправки по загальній мобілізації до військової частини НОМЕР_1. Військовозобов'язаний ОСОБА_4, будучи обмежено придатним до військової служби, будучи попереджений про кримінальну відповідальність та достовірно знаючи про проведення призову під час загальної мобілізації, з метою ухилення від призову на військову службу під час мобілізації у період воєнного стану, в порушення вимог ст. 65 Конституції України, ст.ст. 1, 15 Закону України «Про оборону», ст. 1, 22 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» від 24 лютого 2022 року № 69/2022, не маючи на те поважних причин та правових підстав на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації, керуючись небажанням бути призваним для несення служби у рядах Збройних Сил

України, 30.05.2023 р. умисно не прибув за вищевказаною повісткою до ІНФОРМАЦІЯ_2 для відправки до військової частини НОМЕР_1. [4].

Підхід законодавця щодо бланкетності диспозицій ст.ст. 336-336-2 КК України вбачається правильним, оскільки розпочата 2014 року війна росії проти України свідчить про необхідність постійної адаптації законодавства у сфері мобілізації до змінюваних умов у цій сфері, а тому внесення змін до регулятивних норм (Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та ін.) сприяє сталості кримінального законодавства України і єдиній кримінально-правовій політиці України у сфері мобілізації в умовах воєнного стану.

Перелік використаних джерел:

1. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Кримінальна справа № 555/1370/23 // Архів Березнівського районного суду Рівненської області.

Голуб Олена,

ад'юнкт кафедри кримінального права
та кримінології Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Людвік Валентин Дмитрович,

доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ВІКТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА
В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи в умовах збройного конфлікту є найбільш резонансними кримінальними правопорушеннями, що підіймають хвилю громадського обурення та супротиву. Дослідження сексуального насильства та його ефективне попередження неможливе без дослідження жертви